

Valentina Vlah, Tedo Vrbaneć

val.vlah14@gmail.com, tedo.vrbaneć@gmail.com

REFERENCIRANJE I PROGRAMSKA PODRŠKA ZA REFERENCIRANJE

Stručni rad
Primljen: 4. 8. 2021.
Prihvaćen: 28. 11. 2021.
UDK: 001.81

Sažetak

Referenciranje se odnosi na bilo kakav oblik navođenja izvora u radu. Za referenciranje koristi se mnoštvo stilova, no većina se njih može grupirati u tri glavne vrste: referenciranje u tekstu, referenciranje fusnotama te numeričko referenciranje. Najpoznatiji su stilovi Harvardski, American Psychological Association (APA), Modern Language Association (MLA), Vankuverski, Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), Oksfordski i Chicago. Neovisno koja se vrsta i stil referenciranja koristi, važno je da se može jasno utvrditi što je preuzeto iz vanjskih izvora, a što je autorovo djelo.

Ključne riječi

stilovi referenciranja, Zotero, Mendeley, znanost, obrazovanje, publikacije, studenti

1. Uvod

Referenciranje se odnosi na bilo kakav oblik navođenja radova čije dijelove autor koristi u svom radu, ukazujući na korištene izvore. Prvo je pravilo referenciranja: "Referencirajte tako da omogućite dovoljno informacija koje osiguravaju brzo i jednostavno pronalaženje izvora na koje se pozivate. Drugim riječima – da svi koji čitaju Vaš rad mogu samostalno provjeriti izvore koje ste naveli pomoću informacija u listi referenci." (Panjkota, 2010).

Neki stilovi referenciranja poput APA, MLA, Vankuverski, IEEE, svoje početke imaju u 20. stoljeću, dok su Harvardski i Oksfordski stil nešto stariji i potječu iz 19.

stoljeća. Harvardski je prvi put upotrijebljen u radu *Maturation, fecundation, and segmentation of Limax campestris* autora Edwarda Laurensa Marka 1881. godine. U tom je radu autor postavio temelje za ispravno i potpuno referenciranje, a literatura je po prvi put bila posložena abecedno. Ne zna se kako je ovaj stil dobio naziv harvardski, ali je zanimljivo napomenuti to da on nije službeno prihvaćen kao jedini sustav referenciranja na Harvardskom sveučilištu. Oxfordski je sustav imao sličan razvoj. Horace Hart, koji je trideset godina radio za vodeće izdavačke kuće u Velikoj Britaniji, razvio je sustav pravila i standarda koji su imali ulogu vodiča pri pisanju i tiskanju raznih vrsta radova. 1864. je s kolegama sastavio prvu verziju liste pravila, koja su stalno ažurirana, a objavljena su 1883. godine. To se prvo izdanje zvalo *Hart's Rules*. Na kraju je sustav dobio ime po izdavačkoj kući koja ga je objavila – *Oxford University Press*. Oxfordski sustav spada u tzv. fusnotne sustave, a upravo oni imaju najdulju povijest referenciranja. U svom djelu *The Footnote: A Curious History* Grafton (1999) daje povijesni pregled razvoja tog sustava referenciranja razmatrajući razne oblike fusnotnih sustava kroz stoljeća. Prema tome se različiti oblici fusnotnog citiranja i referenciranja mogu naći u djelima koja datiraju od 12. st. Važnost ovih sustava posebno raste nakon pronalaska tiskarskog stroja u 15. stoljeću, a sve do kraja 19. stoljeća kada se javljaju već spomenuti sustavi, predstavljaju jedini oblik citiranja i referenciranja (Panjkota, 2010).

2. Vrste stilova

Za referenciranje postoji mnoštvo stilova, na tisuće njih, no većina se može grupirati u tri glavne vrste, koje su ujedno najpoznatije i najčešće upotrebljavane: referenciranje u tekstu, referenciranje fusnotama te numeričko referenciranje. Općenito se stilovi razlikuju prema potrebama i osobitostima znanstvenih područja, polja i grana.

Navedene vrste referenciranja imaju precizno definirani skup pravila za navođenje nekog izvora u tekstu i u literaturi. Unutar sustava postoje različiti načini njihova interpretiranja, tj. varijacije stila. Neovisno koja se vrsta referenciranja koristi, važno je da se može utvrditi što je preuzeto iz nekog drugog izvora, a što nije.

Referenciranje je obavezno za direktno citiranje teksta; parafraziranje ideja, stavova, zaključaka drugog autora i preuzimanje nekih elemenata iz radova drugih autora (kao što su slike, skice, grafovi, tablice, dijagrami, opisi, itd.). Sastavni su dijelovi referenci u svakom stilu referenciranja (Središnja medicinska knjižnica, 2016):

- autor/i,
- urednik/ci,
- naslov i podnaslov rada/časopisa,
- numerički podaci o časopisu,

- izdanje knjige (osim prvog),
- grad izdavanja,
- izdavač/i,
- godina izdavanja,
- stranice i poglavlja (knjige),
- URL/Web adresa (za mrežne izvore),
- datum pristupa,
- DOI (ako postoji, obavezno se navodi za mrežne izvore).

2.1. Referenciranje u tekstu (autor, godina)

Većina visokoškolskih ustanova u svijetu kao prvi preporučeni stil citiranja i referenciranja u tekstu, navode harvardski i APA stilove, koji su veoma slični. Osnovna su pravila Harvardskog stila koja se koriste pri pisanju radova (Panjkota, 2010):

1. Kada se u tekstu referencira na rad nekog autora, uz njegovo prezime u tekstu, treba napisati i godinu rada u zagradi: U svom će radu Horvat (2018.) pokazati da...
2. Kada se u tekstu referencira na radove dvaju autora, uz njihova prezimena u tekstu, godine tih radova pišu se u zagradi: Svojim će nam radovima, Horvat (2018.) i Novak (2016.) pokazati...
3. Kada se referencira na rad koji ima više autora, pišu se prezimena autora tog rada, a u zagradi godina: Horvat i Novak (2017.) svojim će radom....
4. Kada se u tekstu referencira na neki rad ili istraživanje, a ne navodi se direktno autor, tada se autor i godina pišu u zagradi: (Horvat, 2018.) Ovakav se način referenciranja naziva **indirektno** referenciranje.
5. Kada se referencira na rad dvaju autora, tada se prezimena autora i godina rada pišu u zagradi: (Horvat i Novak, 2017.).
6. Kada se referencira rad više autora, a autori su navedeni u tekstu, npr. Horvat i ostali. (ili *et al.*), tada se samo godina piše u zagradi. Takav je način pisanja direktno referenciranje. Indirektno je kada se i autori i godina pišu u zagradi na samom kraju rečenice.
7. Kada se referencira veći broj radova, tada se u zagradi pišu prezimena autora s godinom: (Horvat, 2018., Novak, 2016.).
8. Kada se referencira na tekst kojem nije poznat autor, tada se koristi skraćenica Anon ili Anoniman/Anonymous u zagradi: (Anoniman autor, 2000.)
9. Kada se doslovno preuzima neki tekst iz djela, tj. kada se citira, vrijede

sva pravila koja su navedena, samo se taj dio stavlja pod navodnike.

10. U popisu literature svi se korišteni izvori pišu abecednim redom.

Kod Harvardskog i APA stila referenciranja, može se dodati i broj stranice nakon godine, pri čemu je to gotovo obavezno u slučaju citata.

Panjkota (2010) navodi prednosti i nedostatke Harvardskog stila.

Prednosti:

- praktičan je kada su svi izvori u tiskanoj formi, a autori su poznati,
- mogućnost brzog dodavanja ili brisanja izvora,
- pravila su jednostavna za usvajanje i
- vrlo je poznat i uobičajen.

Nedostaci:

- nepraktičan je kada se referenciraju radovi s nepoznatim autorom ili datumom objave,
- nepogodan je za izvore s Interneta,
- znatno produljuje tekst kada se navode sekundarni izvori i
- ako tekst sadrži više izvora, tada upotreba ovog stila povećava ukupan rad.

„Nažalost, u akademskom svijetu još uvijek ne postoji jedinstven način upućivanja na izvore odnosno njihova bilježenja. Ipak, u posljednja dva desetljeća kao najrašireniji način nametnuo se tzv. Harvardski bibliografski stil“ (Janović, 2013). APA stil (koji se trenutno koristi u šestoj i sedmoj inačici), od Harvardskog se razlikuje u popisu literature, gdje se naziv (knjige, članka,...) piše kosim slovima.

2.2. Referenciranje u tekstu (autor)

U ovoj grupi stilova, najpoznatiji je Modern Language Association (MLA), koji se ne razlikuje puno od Harvardskog i APA stila. Postoji više izdanja stila, no najčešće se koristi 8. izdanje, koje prema Ćorić Samardžija (2018) izgleda ovako:

- Navođenje u tekstu: u zagradi se piše prezime autora i broj stranice (ili raspon stranica).
- Ako se citira više publikacija istog autora, tada se iza prezimena autora navodi naziv publikacije u kurzivu, odvojen zarezom od prezimena.
- Ako se navodi referenca s dva autora, tada su prezimena autora odvojena s *i* (ili *and* na engleskom).
- Ako se navodi rad s troje ili više autora, tada se nakon prezimena prvog autora dodaje kratica *i dr.* (ili *et al.*).
- Izrada literature:

- Prezime, Ime*, Naziv knjige. Izdanje. Izdavač, Godina.

Ako publikacija ima dva autora, prvo se navodi prezime i ime prvog autora te se navodi ime i prezime drugog autora. Ako rad ima više od dva autora, koristi se kratica *et al.*

2.3. Numeričko referenciranje

Izvori se u tekstu referenciraju brojevima koji odgovaraju redosljedu pojavljivanja izvora u radu, a popis literature organiziran je kao numerirana lista u kojoj brojevi odgovaraju slijedu navođenja izvora u samom tekstu rada. Brojevi se nalaze unutar uglate ili neke druge zgrade, a isti se broj može ponoviti veći broj puta ako se na isti izvor višestruko referencira.

Najpoznatiji stilovi ove vrste su Vankuverski i IEEE. Osnovna je razlika između tih stilova i Harvardskog u navođenju referenci izvora u tekstu i u popisu literature.

IEEE je najzastupljeniji stil numeričkog referenciranja i akronim je najveće svjetske profesionalne organizacije (elektro)tehničara, koja je osnovana s ciljem unapređenja tehnologije na korist čovječanstvu. Ne razlikuje duge i kratke citate te naglašava da se ne bi trebalo mnogo koristiti direktnim citiranjem, već samo onda kada se sadržaj ne može dobro prepričati. Citat se tada piše u navodnicima, a nakon citata obavezna je referenca na izvor.

Vankuverski je numerički stil, kojim se svaki izvor u literaturi označava brojem u zagradi, prema redosljedu pojavljivanja u tekstu. On je vrlo sličan IEEE stilu, a od 1978. godine prihvatio ga je veliki broj časopisa, pogotovo područje biomedicine. Pravila kod sastavljanja popisa literature Vankuverskim stilom (Berić, 1986):

- Izostaje abecedni redosljed i autori se citiraju onim redom kojim su numerirani u tekstu.
- Imena autora navode se: prezime, pa inicijal imena.
- Kod citiranja autora članka, treba navesti sve autore ako ih je šest ili manje, a ako ih je sedam ili više, onda se citira samo prva tri i doda: *i sur.*

Pravila kod sastavljanja popisa literature prema IEEE stilu (Čalopa & Vukovac, 2017):

Reference u tekstu navode se numerički u uglatim zgradama (npr. [1], [2], itd.) redosljedom pojavljivanja u tekstu.

Popis literature mora biti složen numerirano prema redosljedu pojavljivanja referenci u tekstu (nikako ne abecedno), a kada se isti izvor koristi ponovo on zadržava broj reference koji je dobio prilikom prvog pojavljivanja.

Imena autora navode se u obliku: Inicijal(i) imena i prezime.

Naslov članka, poglavlja u knjizi, patentna, rada na konferenciji itd. stavlja se u navodnike.

Naslov knjige, časopisa, zbornika itd. navodi se kosim pismom (kurziv ili italic).

Najuočljivija razlika između ta dva stila u tome je što se kod Vancouverskog stila u popisu literature navodi prezime autora, pa inicijal(i) njegova imena, a kod IEEE stila obrnuto, tj. inicijal(i) imena pa prezime.

2.4. Referenciranje fusnotama

Najpoznatiji stil referenciranja fusnotama (bilješkama) je Oxfordski. Karakteriziran je primjenom brojčanih eksponentnih oznaka; pa tako oznaka¹ označava prvi izvor, oznaka² drugi, itd. Svaki izvor može imati više različitih brojčanih oznaka, ovisno koliko se puta poziva na taj izvor u radu. Te su brojčane oznake direktno povezane s detaljnim informacijama na dnu stranice, tzv. fusnotama (bilješkama). Citati se u tekstu navode unutar navodnika i u kurzivu, a svaki citat završava pripadnom fusnotnom oznakom. Isto je i kod parafraziranih dijelova te kod označavanja bilo kojeg drugog elementa (slike, tablica, grafikona, ...) preuzetog iz nekog izvora. Odstupanja su moguća samo onda kada se u tekstu direktno navodi autor. Na kraju rada, u literaturi treba navesti sve izvore, abecednim redom. Jedina je razlika između navođenja literature Harvardskim stilom i Oxfordskim ta da se u ovom stilu godina izdanja piše na kraju.

Korisno je navesti i neke skraćenice koje se koriste kod ovog stila (Panjkota, 2010):

- Ibid (lat. Ibidem) – na istom mjestu. Često se iza te skraćenice stavlja oznaka poglavlja, stranice ili raspona stranica.
- Op. cit. (lat. Opus citatum) – citirani rad. Koristi se za daljnje pozivanje na već citirani rad, ali ne onaj koji mu neposredno prethodi (za to se koristi ibid). Kada se koristi, prije same skraćenice navodi se autorovo prezime i godina objave rada na koji se poziva, a iza nje oznaka poglavlja, stranice ili raspona stranica kako već okolnosti zahtijevaju.
- Loc. cit. (lat. Locco citato) – označava isto mjesto u prije citiranom radu.

Panjkota (2010) je također naveo neke prednosti i nedostatke Oxfordskog stila:

Prednosti:

- većina ga autora zna iz brojnih knjiga i radova,
- jednostavno razlučivanje primarnih i sekundarnih izvora,
- čitatelj odmah dobije informacije o izvoru, bez da gleda u literaturu.

Nedostaci:

- nepraktičan kod izmjene podataka,
- kada postoji veći broj fusnota, odvlači se pažnja od glavnog teksta,
- u slučajevima nepravilnog smještanja fusnotnih oznaka, nemoguće je utvrditi koji dio teksta pripada kojem izvoru.

2.5. Chicago stil

Chicago Manual of Style (poznat i kao Turabian stil) izrađen je po gramatičkim pravilima američkog engleskog jezika. Njegov je autor i promotor Chicago University Press, a službeno postoji od 1906.godine (Spencer, 2011). Za razliku od svih ostalih poznatih stilova, podržava čak dva oblika referenciranja: fusnotni i autor-datum oblik. Prvi se oblik općenito najčešće koristi u humanističkim znanostima poput povijesti, umjetnosti i književnosti, dok je drugi oblik prisutniji u prirodnim i društvenim znanostima (Ćorić Samardžija, 2018). Dakle, čikaški stil slični Harvardskom stilu ako koristimo njegov autor-datum oblik, ali i Oksfordskom stilu ako se referencira fusnotama.

Tablica 1. Primjeri referenciranja fusnotnim oblikom Chicaga stila

Rad	Primjer
Knjiga	<u>Fusnota:</u> Michael Pollan, <i>The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals</i> (New York: Penguin, 2006), 99-100 <u>U literaturi:</u> Pollan, Michael. <i>The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals</i> . New York: Penguin, 2006.
Članak u časopisu	<u>Fusnota:</u> Joshua I. Weinstein, „The Market in Plato's Republic“, <i>Classical Philology</i> 104 (2009): 440. <u>U literaturi:</u> Weinstein, Joshua I. „The Market in Plato's Republic“, <i>Classical Philology</i> 104 (2009): 439-58.
Članak u online časopisu	<u>Fusnota:</u> Gueorgi Kossinets and Duncan J. Watts, „Origins of Homophily in an Evolving Social Network“, <i>American Journal of Sociology</i> 115 (2009): 411, accessed February 28, 2010, doi:10.1086/599247. <u>U literaturi:</u> Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. „Origins of Homophily in an Evolving Social Network“. <i>American Journal of Sociology</i> 115 (2009): 405–50. Accessed February 28, 2010. doi:10.1086/599247.
Web stranica	<u>Fusnota:</u> „Google Privacy Policy“, last modified March 11, 2009, http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html .

	<u>U literaturi:</u> Google. „Google Privacy Policy“. Last modified March 11, 2009. http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html .
--	---

U tablici 1 (University of Pittsburgh, 2021) navode se primjeri referenciranja fusnotama za knjigu, članke online i u časopisima te web stranice. Vidi se da referenciranje u fusnoti i literaturi nije previše različito. Fusnota je detaljnija te daje precizne informacije, a referenciranje u literaturi malo je opširnije što se tiče brojeva stranica. Zaključuje se da je taj oblik jednak fusnotnom Oxfordskom stilu referenciranja.

Tablica 2. Primjeri referenciranja autor-datum oblikom Chicago stila

Rad	Primjer u tekstu	Primjer u literaturi
Knjiga	(Pollan 2006, 99-100)	Pollan, Michael. 2006. <i>The Omnivore's Dilemma: A Natural History of Four Meals</i> . New York: Penguin
Članak u časopisu	(Weinstein 2009, 440)	Weinstein, Joshua I. 2009. „ <i>The Market in Plato's Republic</i> “. <i>Classical Philology</i> 104:439–58.
Članak u online časopisu	(Kossinets and Watts 2009, 411)	Kossinets, Gueorgi, and Duncan J. Watts. 2009. „Origins of Homophily in an Evolving Social Network“. <i>American Journal of Sociology</i> 115:405–50. Accessed February 28, 2010. doi:10.1086/599247.
Web stranica	(Google 2009)	Google. 2009. „Google Privacy Policy“. Last modified March 11. http://www.google.com/intl/en/privacypolicy.html .

Tablica 2 (University of Pittsburgh, 2021) pokazuje primjere referenciranja Chicago autor-datum oblika knjige, članka i web stranica. Samo referenciranje pomalo sliči Harvardskom i APA stilu zbog navođenja izvora u tekstu s prezimenom autora i godinom izdanja, ali referenca u literaturi sličnija je literaturi fusnotnog oblika.

Iz tablica 1 i 2 jasno se vidi da je Chicago stil poseban jer pripada dvjema vrstama referenciranja, a nijednoj vrsti više nego drugoj.

2.6. Usporedba glavnih vrsta referenciranja

U tablici 3 sažete su glavne vrste referenciranja sa svojim osnovnim obilježjima i najpoznatijim stilovima. Zaključno, u tri od četiri vrste referenciranja u literaturi je abecedno navođenje izvora, dok se navođenje u tekstu razlikuje, po čemu je svaka vrsta referenciranja i prepoznatljiva.

Tablica 3. Usporedba glavnih vrsta referenciranja

	Referenciranje u tekstu (autor, godina)	Referenciranje u tekstu (autor)	Numeričko referenciranje	Referenciranje fusnotama
Najpoznatiji stil	Harvardski, APA	MLA	IEEE, Vankuverski	Oxfordski
U tekstu	prezime autora i godina izdanja u zagradi	prezime autora u zagradi	broj u zagradi	fusnota i više informacija o izvoru na dnu stranice
U popisu literature	abecedni popis (autor, godina, naslov)	abecedni popis (autor, naslov, godina)	numeričko, prema redosljedu pojavljivanja u tekstu	abecedni popis

3. Programska podrška za referenciranje

Programska podrška (softver, engl. software) skup je programa i podataka potrebnih za rad računala. Pod tim se pojmom podrazumijevaju svi nefizički dijelovi računalnog sustava, za razliku od sklopovlja (hardvera) (Hrvatska enciklopedija, 2021).

Sklopovlje je bez programske podrške neupotrebljivo za obavljanje bilo kojeg posla. Računalna se programska podrška sastoji od manjih ili većih programa koji obavljaju određenu funkciju. Programi se prema licenci, načinu naplate i distribucije, dijele na: *freeware* programe, *shareware* programe, *demo* ili *trialware* programe, komercijalne programe, programe u javnom vlasništvu (*public domain*), slobodnu programsku podršku i programe otvorenog koda (*open source*) (III. gimnazija Osijek, 2021). Ipak, u javnosti je prihvaćena grublja podjela programske podrške na komercijalnu, besplatnu vlasničku i besplatnu otvorenog koda.

Postoje specijalizirani softveri za upravljanje referencama. Osim upravljanja bibliografskim informacijama, takav softver ima i dodatne mogućnosti kao što su:

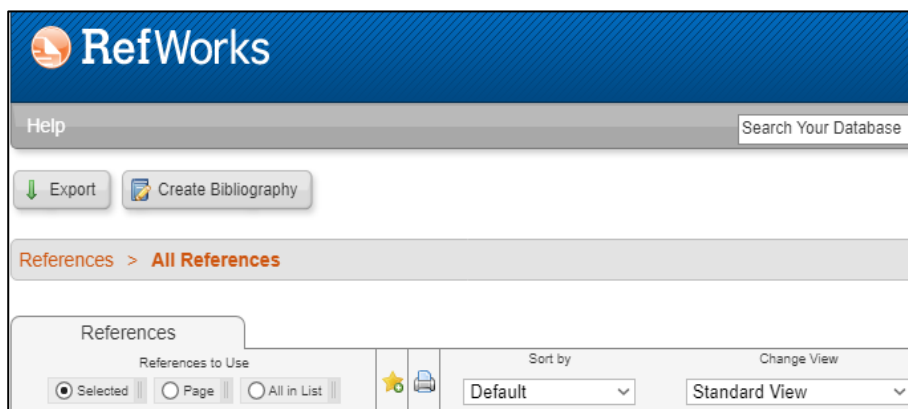
- automatsko formiranje bilješki u tekstu i popisa literature prema određenom stilu citiranja,
- preuzimanje i uvoz podataka iz različitih baza i formata za razmjenu bibliografskih informacija,
- organizacija cjelovitih tekstova radova i ostalih privitaka,
- sinkronizacija zbirke među računalima i dijeljene zbirke referenci,
- uvoz/izvoz podataka putem formata za razmjenu bibliografskih podataka,
- dijeljenje podataka s drugim studentima i/ili privatnim ili javnim grupama.

3.1. Komercijalna programska podrška

Za uporabu komercijalnih programa treba se platiti određena naknada pri kupnji. Kupnjom programa, a najčešće se kupuje samo pravo korištenja – licenca, korisnik se obvezuje na određena prava i obveze. „Licenca (lat. licentia: sloboda, dozvola) pravo je koje ovlašćuje svog nositelja na iskorištavanje objekata prava intelektualnog vlasništva; u širem značenju odobrenje za obavljanje neke djelatnosti ili uporabu objekata, koji se ne mogu slobodno obavljati. Osnivanjem licence nastaje novo pravo. Licenca može djelovati tako da osim njezina nositelja nitko ne može koristiti objekt u povodu kojeg je osnovana.” (Hrvatska enciklopedija, 2021). U nastavku ćemo ukratko razmotriti tri softvera za upravljanje referencama koji pripadaju ovoj kategoriji.

RefWorks

RefWorks je najstariji i najpoznatiji komercijalni program za upravljanje referencama. Besplatan je i radi tako da se korisnik registrira na web stranici. Slika 1 pokazuje sučelje programa RefWorks-a na webu, tj. kako program izgleda i funkcionira (RefWorks Web, 2021).

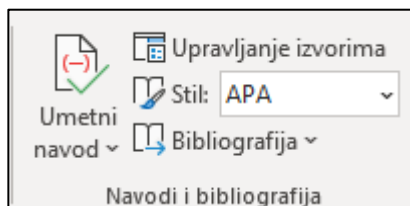
Slika 1. Sučelje RefWorks-a

Prvo izdanje RefWorksa LLC objavljeno je 2001. godine, a zadnje nadopunjeno izdanje plasirao je Cambridge Scientific Abstracts 2008. godine. Program se može koristiti na Windows, macOS i ChromeOS operacijskim sustavima.

Program pojednostavljuje procese istraživanja, pisanja, suradnje i organizacije podataka pružajući jednostavan alat za upravljanje citatima, referencama i bibliografijom. Prednost je i što ima dobru tehničku podršku i lako se koristi. Sadržava stilove APA, Harvardski, MLA, Chicago i još 4000 drugih izdanja stilova (ProQuest LLC, 2021). Također, omogućuje administratorima knjižnica da definiraju stilove popisa referenci cijele institucije. Prema nekim autorima (Raszewski, 2021), nedostaci su programa što s vremenom treba očistiti metapodatke, a program može biti nestabilan.

Microsoft Word

Microsoft Wordove inačice od 2007. na dalje imaju dodatak za izradu i upravljanje referencama u dokumentu, no izvan nekog dokumenta baza se izvora vrlo teško može koristiti. Za korištenje mogućnosti referenciranja u MS Wordu potrebno je odabrati karticu **Reference**. Tada postaje vidljivo nekoliko dostupnih skupina, no više će biti riječi o skupini **Navodi i bibliografija** koja je pokazana na slici 2.

Slika 2. Skupina Navodi i bibliografija MS Worda

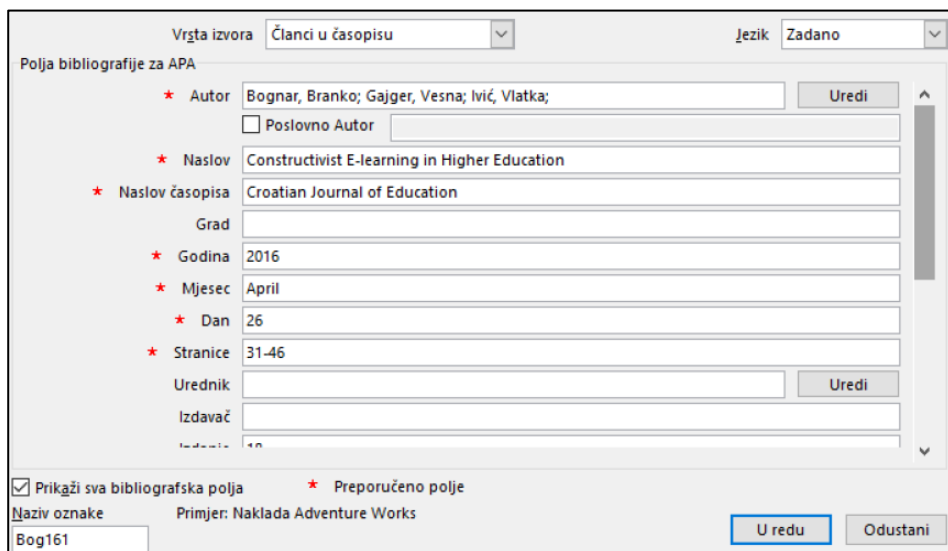
Unutar te skupine, nalaze se ove funkcionalnosti:

- Upravljanje izvorima – ova naredba otvara dijaloški okvir **Upravitelj izvora** pomoću kojega je moguće izraditi nove bibliografske zapise te pretražiti ili izmijeniti postojeće. Pomoću **Upravitelja izvora** moguće je sortirati trenutačno vidljiv prikaz referenci te dijeliti reference između više dokumenata, tj. kopirati ih iz **Glavnog popisa** u **Trenutni popis** i obrnuto.
- Stil – odabirom padajućeg izbornika moguće je izabrati stil prema kojemu će se izraditi reference u tekstu i ispisati bibliografija (popis korištenih referenci u tekstu).
- Umetni navod – pomoću ove naredbe moguće je odabrati dodavanje reference u tekst za već pohranjeni bibliografski zapis unutar sustava. Unutar ovog izbornika također je moguće odabrati naredbu **Dodaj novi izvor** kako bi se izradio novi bibliografski zapis. U tekst je moguće dodati

rezervaciju za referencu pomoću naredbe **Dodaj novo rezervirano mjesto**. U tom slučaju, informacije o referenci moguće je kasnije dopuniti u dijaloškom okviru **Uredi izvor**.

- **Bibliografija** – pomoću ovog izbornika moguće je odabrati jedan od tri ponuđena načina prikaza bibliografije koji se razlikuju po nazivu.

Referenca se u MS Wordu dodaje na sljedeći način: Reference → Umetni navod → Dodaj novi izvor, a za izmjenu postojećih, u Upravitelju izvora potrebno je referencu prvo odabrati s popisa te potom odabrati gumb Uređivanje. Da bi se referenca dodala u tekst, potrebno je odabrati naredbu Reference → Umetni navod. Ako nema dodanih referenci, bit će vidljive samo mogućnosti Dodaj novi izvor (koja otvara okvir za izradu novoga bibliografskog zapisa Stvaranje izvora, kao što je prikazano na slici 3).

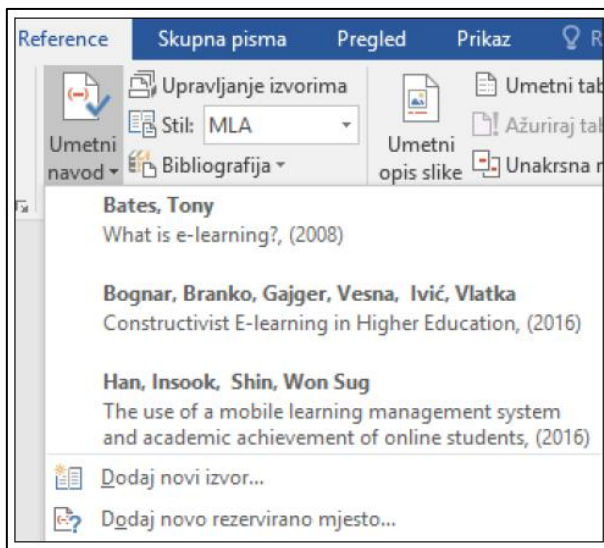
The image shows a dialog box titled 'Polja bibliografije za APA' (APA Bibliography Fields). At the top, there are two dropdown menus: 'Vrsta izvora' (Source type) set to 'Članci u časopisu' (Articles in journal) and 'Jezik' (Language) set to 'Zadano' (Default). The main area contains several input fields, each with a red asterisk indicating it is a required field:

- Autor** (Author): 'Bognar, Branko; Gajger, Vesna; Ivić, Vlatka;'. There is a 'Uredi' (Edit) button to the right and a checkbox for 'Poslovno Autor' (Business Author).
- Naslov** (Title): 'Constructivist E-learning in Higher Education'.
- Naslov časopisa** (Journal title): 'Croatian Journal of Education'.
- Grad** (City): (empty field).
- Godina** (Year): '2016'.
- Mjesec** (Month): 'April'.
- Dan** (Day): '26'.
- Stranice** (Pages): '31-46'.
- Urednik** (Editor): (empty field) with a 'Uredi' (Edit) button to the right.
- Izdavač** (Publisher): (empty field).
- ISBN** (ISBN): (empty field).

At the bottom of the dialog, there are two checkboxes: 'Prikaži sva bibliografska polja' (Show all bibliography fields) which is checked, and 'Preporučeno polje' (Recommended field) which is unchecked. Below these is a 'Naziv oznake' (Label name) field containing 'Bog161' and a 'Primjer: Naklada Adventure Works' (Example: Adventure Works edition). At the bottom right, there are two buttons: 'U redu' (OK) and 'Odustani' (Cancel).

Slika 3. Stvaranje reference u MS Wordu

Ako su reference već unesene, vidljive su na popisu te je moguće odabrati željenu referencu s popisa, što je vidljivo na slici 4.

Slika 4. Dodavanje reference u tekst (MS Word)

S obzirom na odabran stil referenciranja, u tekstu će se prikazati referenca u tom odgovarajućem obliku. Primjerice, ako je odabran stil APA, tada će se u tekstu referenca prikazati u obliku zagradama te će biti vidljivo prezime autora i godina objave publikacije, npr. (Bognar, Gajger, & Ivić, 2016).

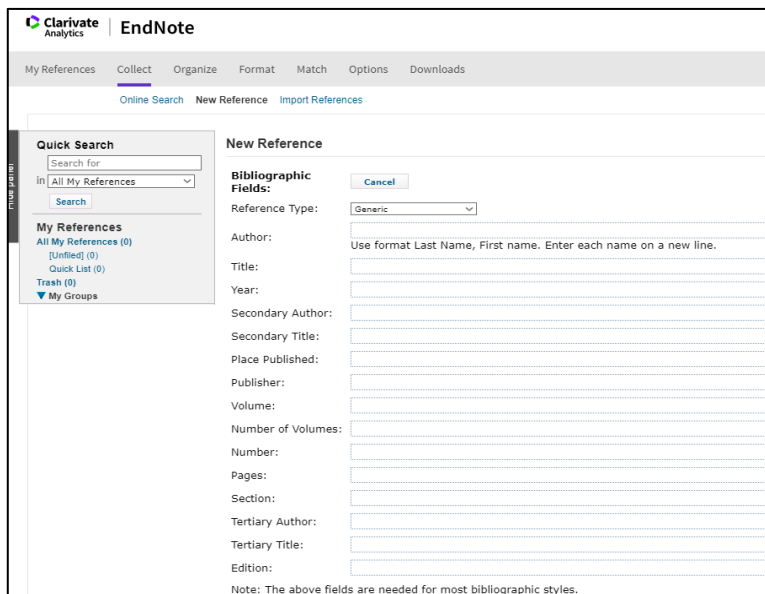
Moguće je u bilo kojem trenutku promijeniti stil referenciranja odabirom drugog stila u izborniku **Stil**.

EndNote

Prva inačica ovog programa čiji je autor kompanija Thomson Reuters objavljena je 1988. godine. Omogućuje lakše objavljivanje i upravljanje referencama, odnosno znanstvenom literaturom, na koju se referencira prilikom pisanja radova, članaka u časopisima, diplomskih, magistarskih ili doktorskih radova. Ima dobru programsku podršku. Nedostaci su to što ima više različitih inačica te je potrebno duže vrijeme da se nauči raditi u programu. Program podržava Windows, macOS i iOS App.

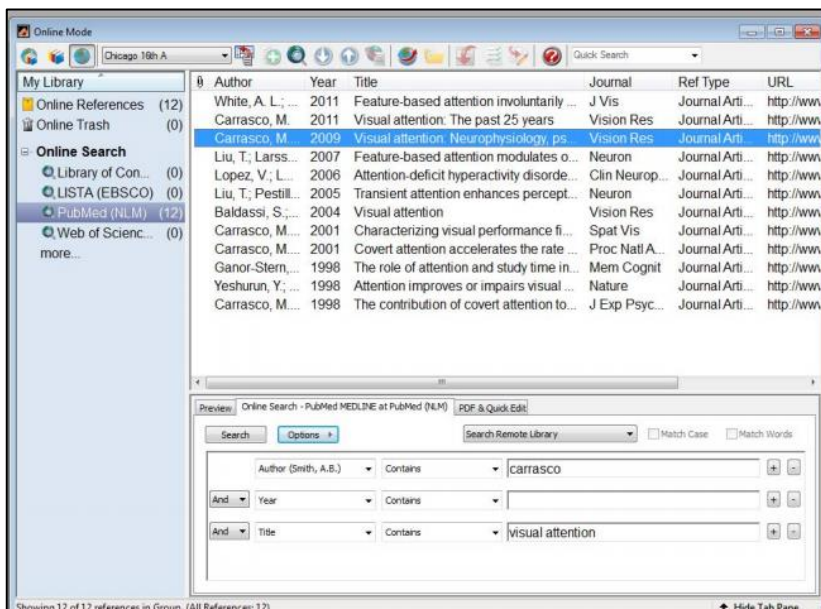
Za korištenje pune desktop verzije programa plaća se oko 300\$ putem web-trgovine, ali ako se koristi online uz prethodnu registraciju korisnika, tada je besplatan. Ima i pripadajuću iPad aplikaciju za mobitele (Raszewski, 2021).

Izgled sučelja programa na web-u, pokazuje slika 5.

Slika 5. Prikaz rada EndNote-a online

Slika 6 (Puljak, 2011) prikazuje izgled sučelja programa kao lokalne inačice instalirane na računalo.

Slika 6. Prikaz rada EndNotea kao lokalne inačice

Program omogućuje izgradnju osobne biblioteke referenci, iz koje se onda reference ubacuju u rad tijekom pisanja. Nakon što su ubačene u rad, EndNote omogućuje da se jednim klikom promijeni format svih referenci u radu, a isto tako da se jednostavno mijenja redoslijed referenci ako se određenim dijelovima teksta promijeni raspored, ili se u postojeći tekst ubaci novi tekst koji sadrži nove reference. Omogućeno je također, ručno ubacivanje referenci u osobnu biblioteku, a isto tako i spajanje na baze znanstvene literature na internetu, čime se štedi vrijeme i omogućuje veća točnost u referenciranju znanstvene literature. Može se prenijeti i do 10.000 referenci između računala i weba, a program sadrži preko 6000 stilova referenciranja.

EndNote je veoma popularan program za objavljivanje i upravljanje referencama, a mogućnosti su koje nudi: pretraživanje bibliografskih baza na webu, organiziranje referenci, slika i PDF dokumenata na bilo kojem jeziku i kreiranje liste referenci u radu (Puljak, 2011).

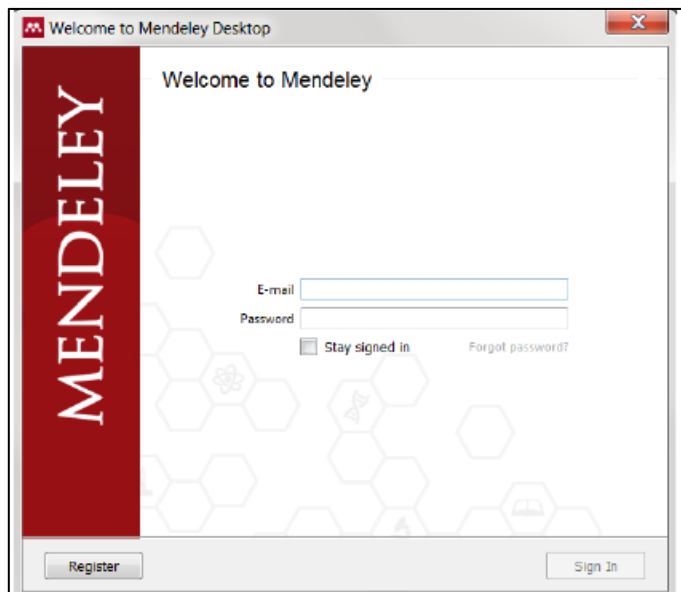
3.2. Besplatna vlasnička programska podrška

Autori programa u javnom vlasništvu (public domain), svoja su prava prenijeli na javnost i smatraju se općim dobrom. Tako se ovi programi mogu koristiti u komercijalne i nekomercijalne svrhe te je to ujedno i najčešći oblik programa u poslovnim krugovima. Primjeri takvih programa mogu se kopirati, citirati ili prevesti bez kršenja bilo čijih autorskih prava (Christensen, 2007).

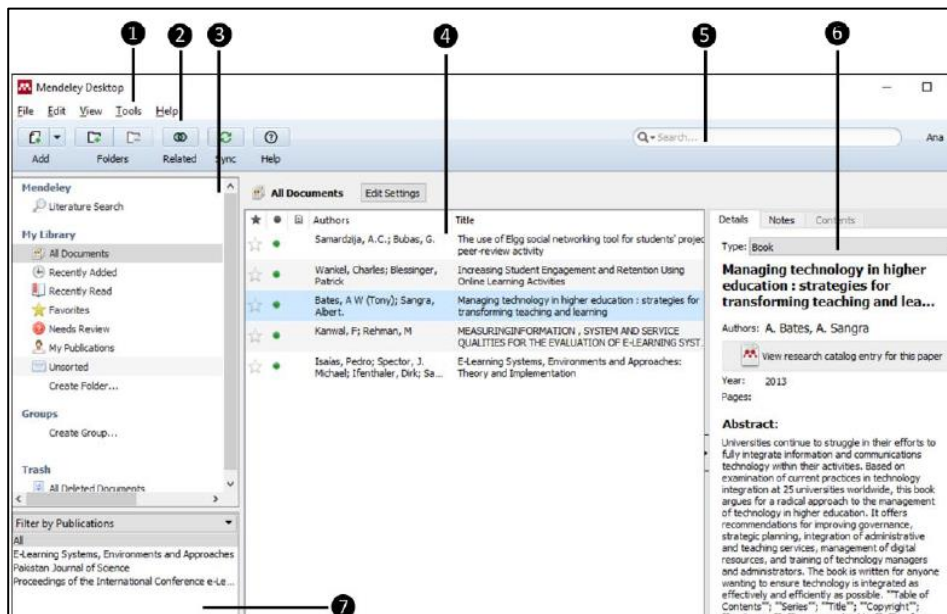
Mendeley

Mendeley je besplatni program za izradu, pohranu i organizaciju bibliografskih zapisa. Dobio je ime po biologu Gregoru Mendelu i kemičaru Dmitriju Mendeleju, ali njegovi su pravi autori Paul Foeckler, Victor Henning i Jan Reichelt. Prvo objavljivanje beta verzije programa bilo je u kolovozu 2008. godine (Henning, 2013).

Program se može koristiti online ili instaliran na računalu, a načinjen je s podrškom za Windows, Linux i macOS. Mendeley se ne može koristiti ako nije napravljen online korisnički račun. Prilikom pokretanja lokalne inačice od korisnika će se tražiti da unese korisničko ime i lozinku koji su izrađeni prilikom registracije na webu. Na taj su način lokalna i online inačica automatski povezane i svi se sadržaji međusobno sinkroniziraju. Sve promjene u bilo kojoj inačici bit će automatski ažurirane i u drugoj.

Slika 7. Pokretanje i registracija korisnika u Mendeleyu

Slika 8. Izgled sučelja instaliranog Mendeleya

Na slici 7 prikazan je okvir koji se otvara pri prvom pokretanju programa instaliranog na računalo. Da bi koristio program, korisnik treba upisati svoj e-mail i lozinku, a nakon registracije, pokreće se Mendeley i otvara se prozor koji je prikazan na slici 8.

1. **Glavni izbornik** – sadrži glavne izbornike preko kojih je moguće doći do svih funkcija u programu.

2. **Traka s gumbima** – omogućuje brzi pristup pojedinim funkcionalnostima programa.

3. **Kolekcije bibliografskih zapisa** – ovaj okvir organiziran je u četiri dijela:

- **Mendeley** omogućuje pretraživanje globalne Mendeleyeve baze bibliografskih zapisa (poveznica **Literature Search**).
- **My Library** sadrži kolekciju korisnikovih bibliografskih zapisa.
- **Groups** prikazuje popis bibliografskih zapisa grupa kojima korisnik pripada.
- **Trash** prikazuje popis izbrisanih bibliografskih zapisa.

4. **Bibliografski zapisi** – prikazuje se popis bibliografskih zapisa koji se nalaze pod odabranom kolekcijom. Zapise je moguće označiti kao favorite ili kao pročitane.

Ako je pored nekog zapisa PDF ikona, to znači da je za navedeni bibliografski zapis dostupan i dokument u PDF formatu. Tako je i za Word datoteke.

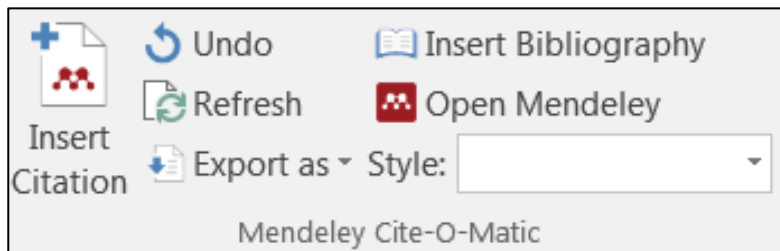
5. **Pretraživač** – upisom ključne riječi, može se pretražiti cijela kolekcija bibliografskih zapisa. Pronađeni rezultati prikazuju se u dijelu **Bibliografski zapisi**.

6. **Detalji zapisa** – vidljivi su detalji vezani uz odabrani bibliografski zapis iz središnjeg dijela. Ovdje je moguće pregledati, dodati ili obrisati bilješke vezane za neki zapis te dodati oznake/ključne riječi za opis bibliografskoga zapisa.

7. **Filter** – prema zadanim postavkama prikazuje se popis autora bibliografskih zapisa poredan po abecedi. Odabirom odgovarajućeg autora filtrira se popis bibliografskih zapisa u središnjem dijelu sučelja. Zapisi se, osim po autoru (**Filter by Author**), mogu filtrirati i prema sljedećim kriterijima: prema ključnim riječima autora (**Filter by Authors Keywords**), prema korisnikovim ključnim riječima (**Filter by My Tags**) ili prema vrsti publikacije (**Filter by Publications**) (Čorić Samardžija, 2018).

Za program Mendeley Desktop potrebno je instalirati dodatak za Microsoft Word ili LibreOffice Writer, tako da se u programu u kartici **Tools** odabere naredba

Install MS Word Plugin. Nakon uspješne instalacije, u Wordu će se pojaviti nova skupina naredbi **Mendeley Cite-O-Matic** u kartici **Reference**, kao što je prikazano na slici 9.

Slika 9. Skupina Mendeley Cite-O-Matic u MS Wordu

Značenje pojedinih naredbi u skupini:

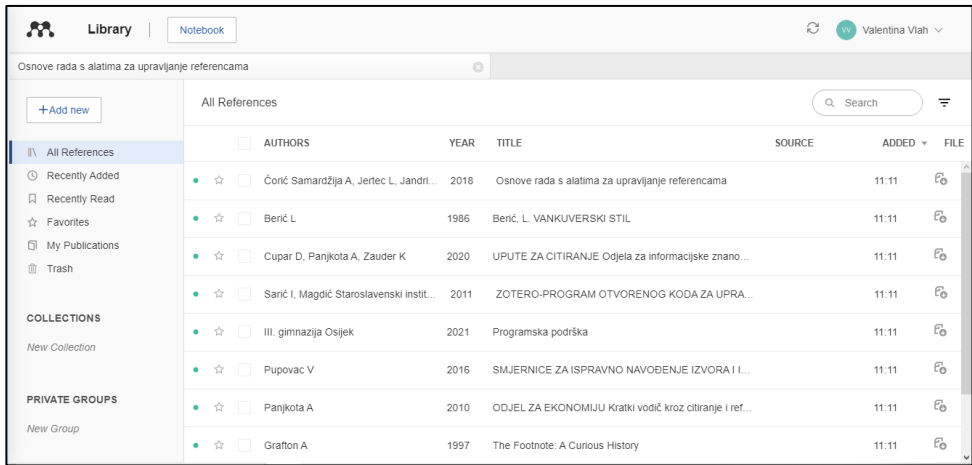
1. **Insert Citation** – naredba za dodavanje reference u tekst.
2. **Undo** – naredba za poništavanje zadnje napravljene akcije.
3. **Refresh** – naredba za osvježavanje prikaza referenci.
4. **Insert Bibliography** – naredba za dodavanje bibliografije u tekst.
5. **Export as** – izbornik za odabir oblika za izvoz.
6. **Open Mendeley** – otvaranje programa Mendeley Desktop.
7. **Style** – izbornik za odabir stila citiranja. Mendeley sadržava preko 9000 stilova referenciranja (Ćorić Samardžija, 2018).

Izrada referenci u programu Mendeley Desktop može se učiniti na sljedeće načine:

- ručnim unosom
- pretraživanjem Mendeleyeve baze i dodavanjem zapisa u vlastitu bazu
- pomoću metode povuci i ispusti (engl. Drag & Drop) PDF dokument
- uključivanjem praćenja sadržaja mape

Za web preglednik potrebno je instalirati Mendeleyev dodatak pomoću kojega se reference s interneta ubacuju u program.

Kao što je bilo rečeno, Mendeley se koristi i na webu, a izgled sučelja prikazan je na slici 10.

Slika 10. Izgled sučelja web-aplikacije Mendeleya

Mogućnosti su i naredbe u web aplikaciji:

- **Add** – u ovom se dijelu može izraditi novi zapis ili nova mapa. Također, može se odabrati uvoz dokumenta ili bibliografskoga zapisa.
- **Traka s gumbima** – moguće je premjestiti zapis u određenu mapu, obrisati ga te sortirati zapise prema datumu ili nazivu.
- **Bibliografski zapisi** – prikazuje se popis onih koji se nalaze u određenoj kolekciji ili mapi. Odabirom pojedinog stupca, sortiraju se zapisi uzlazno ili silazno.
- **Pretraživač** – upisivanjem naziva nekog rada/publikacije, prezimena autora ili godine objavljivanja rada, filtrirat će se popis bibliografskih zapisa u središnjem dijelu okvira.
- **Detalji zapisa** – prikazat će se u desnom dijelu, kada se odaberu određeni bibliografski zapisi.
- **Kolekcija bibliografskih zapisa** – u ovom se nalaze:
  - Osobna kolekcija bibliografskih zapisa – **MY LIBRARY**
  - Grupna kolekcija bibliografskih zapisa – **GROUPS**
  - Kolekcija obrisanih zapisa – **TRASH**

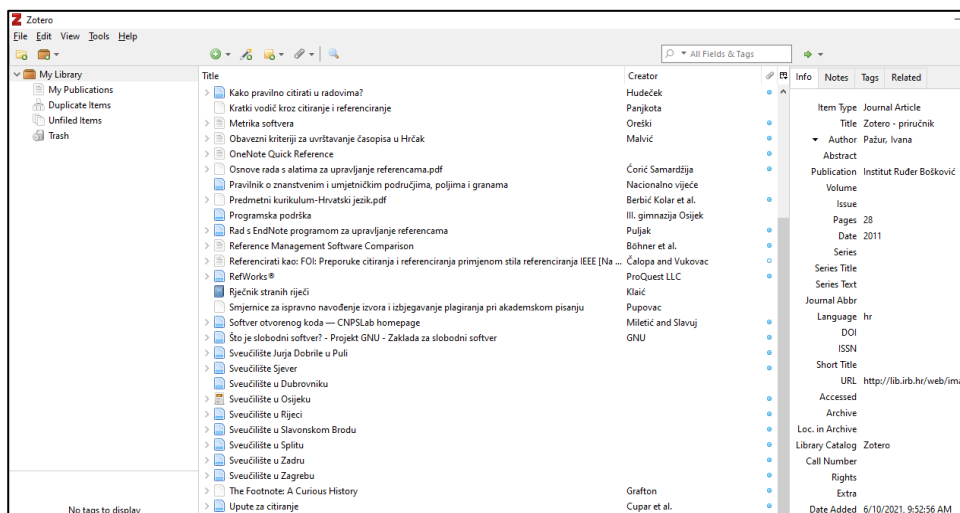
3.3. Besplatna programska podrška otvorenog koda

Programska podrška otvorenog koda (*open source*) softver je s kojim dolazi i izvorni kod programa. S nekim manjim razlikama, sve *open source* licence dozvoljavaju i promjene unutar preuzetog koda, pa čak i daljnju distribuciju koda i softvera. Tako je softver besplatan za upotrebu, a pojedinac ili tvrtka nisu postavili vlasništvo.

Ovdje se, pored u nastavku prikazanog i najpoznatijeg Zotera, mogu spomenuti još i Bibsonomy, JabRef i drugi manje poznatih programi (Cupar i ostali, 2020).

Zotero

Zotero je besplatni programski alat za izradu, pohranu i organizaciju bibliografskih zapisa, koji je prvi put objavljen 2006. godine. Može se koristiti online ili kao samostalna aplikacija instalirana na računalu. Također, moguće je paralelno koristiti obje mogućnosti te uspostaviti sinkronizaciju svih spremljenih zapisa. U tom slučaju, ako se izradi novi bibliografski zapis putem weba, svi se podaci mogu sinkronizirati tako da budu dostupni i na lokalnoj inačici, ali i obrnuto. Zotero je bio samo dodatak za Mozilla Firefox preglednik, ali je kasnije razvijen i kao samostalni program. Instalacijsku datoteku za Zotero moguće je preuzeti sa sljedeće web-adrese: <https://www.zotero.org/download/>. Prvo je potrebno odabrati odgovarajuću datoteku s obzirom na operacijski sustav koji se koristi, a nakon toga pokrenuti instalacijski paket i slijediti upute. Podržavaju ga Windows, Linux, Unix i macOS.

Slika 11. Prikaz sučelja programa Zotero s izvorima u bazi

Kada se program pokrene, pojavljuje se dijaloški okvir podijeljen na nekoliko polja:

- **Glavni izbornik s naredbama** – sadrži glavne padajuće podizbornike preko kojih je moguće doći do svih mogućnosti u programu.

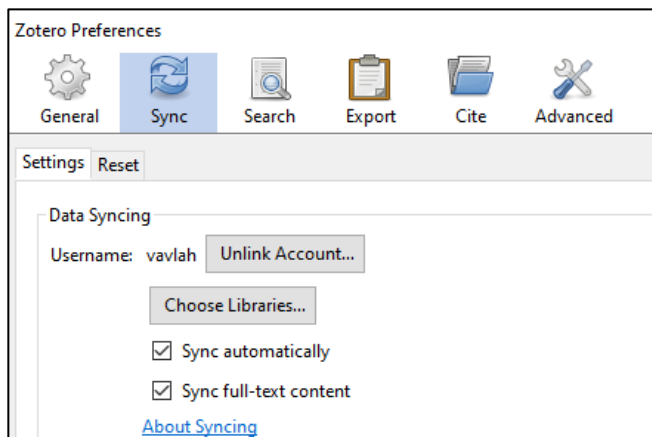
- **Kolekcije bibliografskih zapisa** – u ovom okviru prikazana je kolekcija vlastitih, ali i grupnih bibliografskih zapisa ako ih ima. Moguće je izraditi proizvoljan broj mapa i podmapa.
- **Traka s gumbima** – omogućuje brzi pristup pojedinim mogućnostima alata.
- **Bibliografski zapisi** – u ovom dijelu okvira prikazuje se popis bibliografskih zapisa koji se nalazi u odabranoj kolekciji i/ili (pod)mapa.
- **Polje za pretraživanje** – u ovom polju upisuje se ključna riječ prema kojoj se želi pretražiti cjelokupna kolekcija bibliografskih zapisa. Pronađeni rezultati postaju vidljivi u dijelu **Bibliografski zapisi**.
- **Detalji zapisa** – u ovom dijelu okvira vidljivi su detalji vezani za odabrani bibliografski zapis koje je po potrebi moguće izmijeniti i nadopuniti (kartica **Info**). U ovom dijelu moguće je pregledati, dodati ili obrisati bilješke vezane za zapis (kartica **Notes**), dodati oznake/ključne riječi za opis bibliografskoga zapisa (kartica **Tags**) te također uspostaviti poveznicu između bibliografskih zapisa (kartica **Related**).
- **Pregled oznaka** – u ovom su okviru prikazane oznake, tj. riječi koje opisuju bibliografski zapis, a unesene su kroz karticu **Tags**. Popis oznaka moguće je pretražiti pomoću pretraživača koji se i nalazi u ovom dijelu. Odabirom odgovarajuće riječi pronađeni zapisi postaju vidljivi u dijelu okvira **Bibliografski zapisi** (Ćorić Samardžija, 2018).

Za punu funkcionalnost Zotera potreban je dodatak za preglednik, kako bi se prilikom pretraživanja literature moglo odmah preuzimati reference. Ovisno o tome koji je web preglednik instaliran na računalu, Zotero vodi na stranicu koja omogućuje instalaciju dodatka za upravo taj preglednik. Dodatak Zotero Connector vrijedi za web-preglednike Google Chrome, Mozilla Firefox i Safari. Prikaz instalacije Zotero dodatka vidljiv je na slici 12.

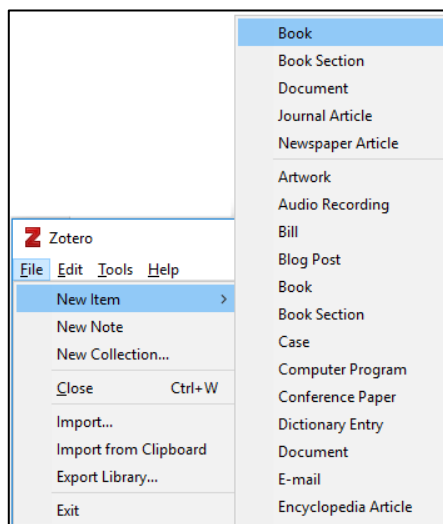

Slika 12. Instalacija Zotero dodatka za web preglednik

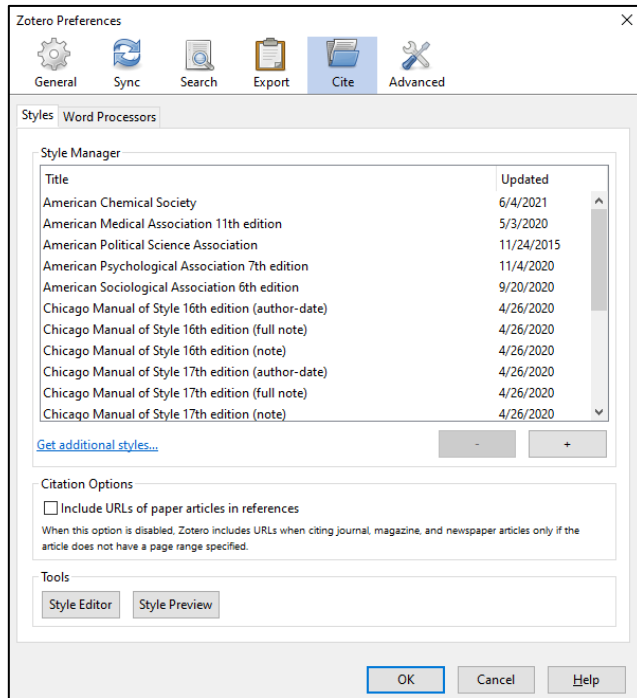
Korisno je povezati Zotero lokalnu inačicu sa Zoterom na webu – klikom na „Set up syncing” otvorit će se prozor koji omogućuje to povezivanje za sinkronizaciju i dijeljenje bibliografije. Ako je potreban korisnički račun, moguće ga je stvoriti klikom na poveznicu „Create Account” (Cupar i ostali, 2020).

Slika 13. Povezivanje desktop programa Zotera s online uslugom

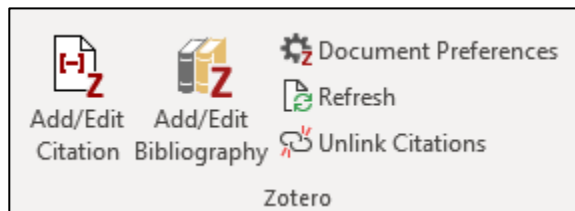
Slika 14. Prikaz umetanja novog izvora u Zotero (desktop)

Slika 15. Ponuda stilova referenciranja u Zoteru

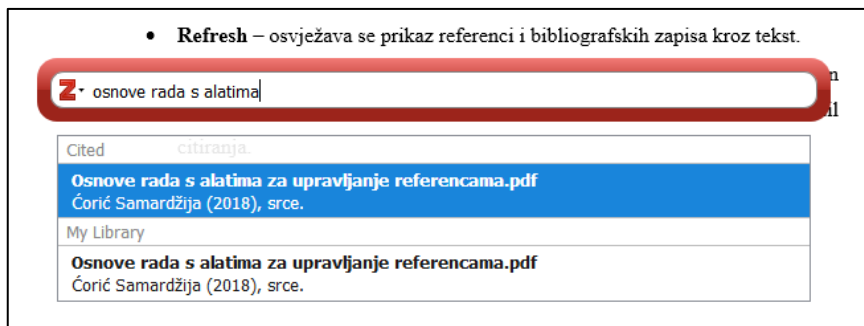
U program se mogu dodati sve vrste izvora, a samo mali dio koji je ponuđen, prikazan je na slici 14. Također, moguće je i dodati svoju vrstu izvora koja nije u ponudi.

Da bismo referencu dodali u tekst, u MS Word-ovoj skupini Zotero, pritisne se **Add/Edit Citation (Dodaj referencu)**. Skupina ima još mogućnosti (vidljivo na slici 16), kao što su: **Dodaj literaturu, Postavke dokumenta, Osvježi i Makni reference**.

Slika 16. Skupina Zotero u Wordu

Otvaranjem prozora za upis reference, Zotero automatski nudi izvore koji se podudaraju s unesenim ključnim riječima reference te se odabere **Enter**. Postupak je prikazan na slici 17.

Slika 17. Dodavanje reference u tekst (Zotero)

3.4. Usporedba programskih rješenja za referenciranje

Tablica 4 sažima četiri programske podrške referenciranja o kojima je bila riječ u prijašnjim poglavljima. Zaključujemo da su sve četiri besplatne u nekoj inačici, većinom online, a povećanje pohrane plaća se za sve četiri (Böhner i ostali, 2009)

Tablica 4. Usporedba poznatijih softvera za upravljanje referencama

	Stilovi referenciranja	Cijena	Jezik
EndNote	Više od 7000	Besplatan online, Desktop verzija: 118€ >	eng i 7 drugih (EndNote, 2021)
Mendeley	Više od 9500	Besplatan (povećanje pohrane: 5\$/mj)	eng i 8 drugih (Mendeley, 2020)
Word	12	Besplatan za studente, Za ostale: 69€ >	84 (mogu se instalirati putem Office.com)
Zotero	Više od 9000	Besplatan (povećanje pohrane: od 20\$/godina)	38 (Zotero, 2021)

Word bi se mogao istaknuti kao program koji ima čak 84 jezika, što je dobro za veći broj korisnika, ali ima samo 12 stilova referenciranja za korištenje – što je jako malo za one koji žele isprobati više stilova. Zotero, Mendeley i EndNote općenito su vrlo slični, što se moglo zaključiti iz svega navedenog u poglavljima. Kod njih se korisnik može prijavljivati s različitih računala i iznova instalirati bilo koji od programa, a podaci će ostati. Kod Worda nije tako. Kada se on mora ponovo instalirati na računalo, sve ide ispočetka.

4. Zaključak

Referenciranje nije samo znanje i tehnika navođenja izvora kojima se autori služe. Ono ima mnogo dublje i važnije značenje za svakog učenika, studenta, pisca... Referencirati bi trebao znati svatko tko piše seminarske, završne, diplomske ili neke druge stručne, znanstvene, istraživačke radove. Iako današnje digitalno doba tjera ljude da se sa svih strana susreću s informacijskim tehnologijama, alatima i sredstvima, izgleda da su stupnjevi informatičke i informacijske pismenosti još uvijek prilično niski. Naime, rezultati istraživanja donose i podatak da od 100 ispitanika jedanaestero njih ne zna baš ništa o referenciranju. To dovoljno govori o tome da se danas tijekom obrazovanja ne govori dovoljno o potrebi i načinima navođenja literature.

Stilova pravilnog referenciranja previše je. Teško ih je detaljno znati i desetak. Obično svaki stručnjak zna nekoliko onih s kojima se u svojoj struci susreće. Zaključujemo da postoji potreba za njihovom standardizacijom, no to će se realno teško provesti na formalno-pravnoj razini, a i, kada bi se to željelo na taj način provesti, vjerojatno bi se naletjelo na velik otpor izdavača i urednika s argumentacijom gušenja akademske i literarne slobode te slobode tiska. Ipak, postoji mogućnost da će se s vremenom, sa sve većom interdisciplinarnošću znanosti, pokrenuti trend smanjenja broja korištenih stilova, da će se neke inačice stilova prestati koristiti, da će izumrijeti poput mnogih jezika koji se sada smatraju „mrtvima“.

Istraživanje je pokazalo da postoji velika potreba za obveznim kolegijem svih visokoškolskih studija u kojem bi se izučavalo o znanstveno-istraživačkom radu, akademskoj čestitosti i referenciranju. Sada je to sporadičan slučaj u Hrvatskoj, najčešće se o tim temama podučava u sklopu izbornih kolegija i profesorima je ostavljeno na slobodu da o tome govore koliko oni smatraju da je važno. Kako će diplomanti jednom pisati radove, usavršavati se kasnije u struci i poslu, kako će svoje rezultate istraživanja prezentirati, kako će oni biti prihvaćeni i priznati ako autori ne znaju navesti svoje korištene izvore? Budućim učiteljima prijeko je potrebno znanje pravilnog pisanja radova koje će onda prenositi na sljedeće generacije od njihove rane dobi. Do dolaska na studij mladi bi ga tako usvojili kao normalnost.

LITERATURA

Berić, L. (1986). *VANKUVERSKI STIL: SUVREMENO CITIRANJE AUTORA U BIOMEDICINSKIM ČASOPISIMA*. 3.

Böhner, D., Stober, T., & Teichert, A. (2009). *Reference Management Software Comparison*. 19.

Christensen, T. (2007). *What is Public Domain Software?* EasyTechJunkie. <http://www.easytechjunkie.com/what-is-public-domain-software.htm>

Cupar, D., Panjkota, A., & Zauder, K. (2020). *Upute za citiranje*. https://iz.unizd.hr/Portals/70/docs_novi_web_1/2_docs/citiranje/Upute_za_Citiranje_FINAL_za_objavu%20na%20webu.pdf

Čalopa, M. K., & Vukovac, D. P. (2017). *Referencirati kao: FOI: Preporuke citiranja i referenciranja primjenom stila referenciranja IEEE [Na internetu]. (2017, studeni). Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin*. 20.

Čorić Samardžija, A. (2018). *Osnove rada s alatima za upravljanje referencama.pdf*. srce.

EndNote. (2021). <https://www.myendnoteweb.com/EndNoteWeb.html>

Grafton, A. (1999). *The Footnote: A Curious History*. Harvard University Press.

Henning, V. (2013). *Victor Henning's brief guide to Mendeleev*. Elsevier Connect. <https://www.elsevier.com/connect/archive/victor-hennings-brief-guide-to-mendeleev>

Hrvatska enciklopedija. (2021). <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=50557>

III. gimnazija Osijek. (2021). *Programska podrška*. loomen.carnet.hr. <https://loomen.carnet.hr/mod/book/tool/print/index.php?id=443111>

Janović, T. (2013). *CITIRANJE, PARAFRAZIRANJE I UPUĆIVANJE NA IZVORE U AKADEMSKIM RADOVIMA*. 35.

Mendeley—Reference Management Software & Researcher Network. (2020). https://www.mendeley.com/?interaction_required=true

Panjkota, A. (2010). *Kratki vodič kroz citiranje i referenciranje*. Sveučilište u Zadru. <http://www.unizd.hr/Portals/45/Citiranje%20i%20referenciranje.pdf>

ProQuest LLC. (2021). *RefWorks®*. <https://about.proquest.com/en/products-services/refworks/>

Puljak, L. (2011). *Rad s EndNote programom za upravljanje referencama*. http://neuron.mefst.hr/docs/znanost/ured%20za%20znanost/EndNoteX5-i-Word2007_upute-za-koristenje.pdf

Raszewski, R. (2021). *Citation Management Tools: Comparison between citation managers*. University Library. <https://researchguides.uic.edu/c.php?g=252241&p=5541187>

RefWorks Web Based Bibliographic Management Software. (2021). <http://www.refworks.com/refworks2/?site=016671128744000000%2F132671407170554783%2F116001153928284000#>

Spencer, D. (2011, veljača 15). *Chicago Manual of Style, 16th Edition*. *Glyphic*. <https://glyphic.design/chicago-manual-of-style-16th-edition-2/>

Središnja medicinska knjižnica. (2016). *Kako citirati? Pomoć pri navođenju literature*. Medicinski fakultet Zagreb. <http://ark.mef.hr/citiranje.pdf>

University of Pittsburgh. (2021). *Citation Styles: APA, MLA, Chicago, Turabian, IEEE: Chicago 17th/Turabian 9th*. <https://pitt.libguides.com/citationhelp/chicago>

Zotero | Your personal research assistant. (2021). <https://www.zotero.org/>

Referencing and Software Support for Referencing

Abstract

Referencing refers to any form of citing a source in a paper. Many styles are used for reference, but most of them can be grouped into three main types: text referencing, footnote referencing, and numerical referencing. The most famous styles are Harvard, American Psychological Association (APA), Modern Language Association (MLA), Vancouver, Institute of Electrical and Electronics Engineers (IEEE), Oxford, and Chicago. Regardless of what type and style of referencing are used, it is important to be able to identify what is taken from external sources and what is the author's work.

Key words

referencing styles, Zotero, Mendeley, science, education, publications, students

---

